

gen omfattede varer. Om sukker er der indgået en særlig aftale.

Alle I-lande har i princippet erkendt behovet for at gøre den generelle toldpræference bedre ved en erklæring i Tokyo-deklarationen, der er grundlaget for de igangværende GATT-forhandlinger. I-landene forbeholder sig imidlertid at yde sådanne forbedringer på grundlag af konkrete overvejelser, medens de nægter at give tilsagn om at give en fortrinsstilling for samtlige eksportvarer fra alle U-lande, bl.a. med den begrundelse at dette kunne give de mere udviklede U-lande mulighed for at udkonkurrere de mindst udviklede lande på I-landenes markeder.

Det havde været godt, om I-landene under 60ernes højkonjunktur havde givet større handelsindrømmelser over for U-landene. I den periode importerede en række I-lande store skarer af gæstarbejdere fra U-lande, ofte til beskæftigelse i brancher, som udmærket kunne være udviklet i U-landene selv og afviklet eller indskrænket i I-landene ved overførsel af arbejdskraft til områder med højere aflønning. Det er ikke sikkert, at beskæftigelsesforholdene i slutningen af 70erne bliver lige så gunstige for en liberalisering, der medfører vanskeligheder for brancher, som hører til lavtlønsfagene og ofte er stærkt placeret i egnsudviklingsområder.

Skulle I-landene i de kommende år få en lavere vækst end i årene op til 1973, vil dette let kunne skade U-landenes eksportmuligheder mere end råvareordninger og handelspolitiske indrømmelser kan gavne. Selv i gunstigste fald må man imidlertid regne med, at der i de kommende årtier fortsat vil være lande og regioner, som ikke vinder med i udviklingen. Også en ny økono-

misk verdensorden vil få sine sociale tabere, lande, som vil have brug for udviklingsbistand fra den rige verden, hvis befolkningen skal kunne opretholde livet på et niveau, der ikke ligger under det minimum, som verdenssamfundet føler sig forpligtet til at sikre.

Knud Erik Svendsen:

På de væsentlige punkter er jeg enig i synspunkterne i Nyboe Andersens oplæg. Det er helt klart, at den økonomiske krise i de vestlige lande har ramt de fattigste u-lande hårdest. Overfor 15 millioner arbejdsløse i OECD-landene, som får utilstrækkelige, men internationalt set høje understøttelser, står et par milliarder indbyggere i u-lande, hvis situation er blevet alvorligt forværret.

På denne baggrund er den nye økonomiske verdensorden, der sammenfatter gamle og nye krav fra u-landenes side, et rent *defensivt* program. Det kan tage sig ud som forsøg på – bredt sagt – at få noget mere ud af de rige lande, men det er i virkeligheden en stræben efter at få genoprettet situationen før krisen og olieprisernes stigning. Indeksering er f. eks. et ønske om dækning for den globale dyrtid, om at forhindre en forværring af disse u-landes bytteforhold.

Uden at tro på, at disse u-landes situation primært kan forbedres ved større overførsler fra de rige lande, herunder bedre priser på u-landenes eksport, må man alligevel være stærkt bekymret over den *forværring* for disse lande, som krisen har medført.

For at modvirke denne forværring er der efter min mening ikke meget at hente for disse u-lande på råvareområdet (det er de fattigste af dem, jeg koncentrerer mig om).

Det skyldes råvareeksportens begrænsede størrelse, disse varers efterspørgselselasticitet m.m. Og selv om der ved forskellige ordninger à la europæiske landbrugsordninger skulle være mulighed for at overføre flere ressourcer til u-landene, er det ikke klart be-lyst, hvad denne overførselsform vil betyde for u-landenes brede sociale udvikling (hvor vil disse ekstrairdtægter gå hen? hvad vil de vil blive anvendt til?).

For mange af u-landene er der mere at hente i en formindskelse af deres nuværende byrder ved tidligere overførsler fra i-landene, altså en løsning på deres tyngende gældsbyrde.

Hvis der ikke er mange penge i råvarerne, er det indlysende at vende sig til mulighederne på bistandens område. U-landene har her stillet krav om mere automatiske overførsler via internationale arrangementer, f. eks. ved at kanalisere de særlige trækingsrettigheder på en eller anden måde ind i det internationale pengesystem via u-landene.

Øget bistand på denne og andre måder kan fylde ihvertfald noget af det store betalingsbalanceunderskud, som den udsatte gruppe af u-landene må kæmpe imod, så de ikke bliver tvunget til at skære mere ned på deres import, end hvad de allerede har gjort. Sådanne indskrænkninger i deres importmængder vil på grund af deres fødevarerproblemer især rette sig mod industrivarer.

Chancerne for stærkt forøget bistand til disse u-lande er små, selvom det er nemt at vise, at en sådan »underskudsbudgettering« overfor u-landene vil betyde større efterspørgsel i i-landene. Det er svært at danne sig nogen mening om, hvilke fordele der vil være ved at stimulere efterspørgslen i disse lande fremfor i øst-landene, der også har

brug for kreditter til finansiering af forskellige former for import fra de vestlige lande, eller hos lønmodtagerne i de vestlige lande. Dette må vel søges besvaret ved, hvordan den ene eller anden form for stimulering påvirker profitudviklingen i forskellige brancher i i-landene, dvs. ud fra en eller anden intern »interesse-strategi« i i-landene.

Med hensyn til de direkte investeringer er problemet nok først og fremmest, hvor meget det drejer sig om, og om denne form for økonomisk relation mellem i- og u-landene giver en lige så god udviklingsvirkning i u-landene som andre former for støtte. Det er nok muligt at forestille sig nogle flere »hongkonger« spredt ud over den tredje verden, f. eks. i Afrika, men det er tvivlsomt, hvad virkning dette vil have for de pågældende u-landes brede udvikling.

Alt i alt kan man derfor ikke forvente, at de fattigste u-lande vil øge eller formindske den internationale økonomiske stabilitet. I den udstrækning de fortsat må holde en høj fødevarerimport og forrente og afdrage gammel gæld, kan de dog betyde et fald i efterspørgslen efter industrivarer, målt i mængder. Kun nogle få af dem er godt stillet på grund af deres råvarers nødvendighed og markedsposition. De fleste er og forbliver fattige kunder med betalingsvanskeligheder.

Noget vil blive afhjulpet ved finansielle tilførsler fra olielandene, men det vil kun gælde få år. Fra øst-landene kan u-landene ikke forvente finansiell støtte, som vil betyde efterspørgsel af varer fra vestlandene.

Konsekvensen af dette mistrøstige billede må blive, at vi hvad angår disse landes fremgang må rette opmærksomheden mod deres indre udvikling, der jo i alle tilfælde er hovedstørrelsen i overvejelser om ændringer i deres situation. Hvad angår den internatio-

nale stabilitet må vi kaste os ud i spekulationer over disse landes politiske adfærd på den internationale arena. Hvis vi tænker i klassebegreber i global målestok, er der med andre ord ringe sandsynlighed for, at dette »verdensproletariat« – som det ukorrekt kaldes – ved solidt fagforeningsarbejde og ved international sociallovgivning kan opnå samme beroligende behandling, som arbejderklasserne har fået i de kapitalistiske lande efter 2. verdenskrig. I nogle u-lande vil vedvarende dyb nød og trøstesløshed måske nok virke i retning af svag politisk optræden, men den vil ikke omfatte alle befolkningsgrupper, hvorfor vi må forvente en periode med fortsat indre ustabilitet i disse lande.

Spørgsmålet er så, om denne indre ustabilitet vil blive kombineret med øget ydre desperation hos forskellige grupper og stater. Er palæstinenserens aktioner i dette perspektiv kun et forvarsel om, hvad der kan komme? Har man kun ringe økonomisk magt – og det gælder for de fattigste u-lande, må man finde former for politisk magt, som kan give resultater. En situation af denne art byder på mange muligheder for de eksisterende blokke i verden.

Kommentarer

OLE MØLGÅRD ANDERSEN (DANIDA):

Nyboe Andersen har sikkert ret, når han hævder, at det der er sket siden 1973 har sat udviklingsplanerne langt tilbage i mange u-lande. Heldigvis ser det dog ud til, at vanskelighederne i mange af disse lande i det mindste vil kunne reudceres ved tilpasninger af den førte politik på udviklingsområdet. I nogle lande, i hvert fald i Afrika, har man gennem nogen tid været i gang med at gennemføre visse ændringer i udviklingspro-

grammerne. Det gælder med hensyn til de offentlige investeringsbudgetter, og det gælder med hensyn til andre direkte såvel som tilrettelæggende foranstaltninger, såsom valutakurspolitik, importpolitik, kreditgivning, beskatnings- og ikke mindst afskrivningsregler. Sidst, men ikke mindst, gælder det prispolitikken. I stedet for at lægge vægten på investeringer i den såkaldte moderne sektor, som er karakteriseret ved kapitalintensive projekter med høje capital/output ratios og med høje direkte og afledede importkvoter, søger man at dreje investeringerne over i mere »produktive« og traditionelle former for produktion, navnlig i smålandbruget. I stedet for kapital- og importintensive infrastrukturprojekter, lægger man mere vægt på udbygningen af (ikke-asfalterede) biveje osv. Sagt på anden måde synes der at være en tendens til at lægge mere vægt på smålandbrugets udviklingspotential, end det har været praksis indtil de senere år. En anden del af forklaringen på den øgede vægt på landbrugsudvikling er naturligvis de senere års såkaldte globale fødevarekrise, som klart har demonstreret faren ved den gennem årene i mange u-lande øgede afhængighed af fødevareimport. I en række af disse lande har regeringerne følgelig gennemført endog meget kraftige prisforhøjelser for bøndernes produkter, først og fremmest brødkorn.

Mange, som er engageret i samarbejdet med u-landene, vil, midt i bedrøveligheden omkring den nuværende økonomiske verdensorden, se noget positivt i disse tilpasninger af en række u-landes udviklingspolitik. Disse tilpasninger svarer nemlig til den politik, som, blandt andre, mange af den vestlige verdens ledende udviklingsøkonomer gennem nogen tid har advokeret for. (Se f. eks. H. Chenery, m.fl. *Redistribution with Growth*,